

Usku edasi andes

“Usu edasiandmine postmodernistlikul ajal: perekonnas ja perekonna kaudu”, on lahkunud Jutta Burggrafi (1952–2010), Navarra Ülikooli Teoloogia Teaduskonna professori, loengu pealkiri.

05.06.2017

- Sissejuhatus.
- I. Hetkeolukord: 1. Postmodernismi ajastu. 2. Hoiak kultuurimuutuste suhtes.
- II. Kõneleja isiksus: 1. Olla ja näida. 2. Kristlase identiteet ja

ehedus. 3. Selgus. 4. Armastus ja usaldus.

- III. Usust rääkides: 1. Ühine otsing. 2. Kõigilt õppimine. 3. Inimese soovide ja vajaduste tõsiselt võtmine. 4. Keskendumine peamisele. 5. Selge ja lihtne keel. 6. Eksistentsiaalne keel.
- Lõppsõna.

.....

Sissejuhatus

Rääkigem usu edasiandmisest. Ma pean silmas lastele, lähedastele, sõpradele, naabritele ja kolleegidele: kõigile, kes võivad sisse astuda rõõmsasse ja külalislahkesse majja, mis on avatud kõigile inimestele olenemata oludest, nahavärvist või uskumustest. Me tahame vestelda kõigiga nagu õpetas meile Püha

Josemaría, Opus Dei asutaja, kellele me nii palju võlgneme.

Ma tahan alustada meie mõtiskelustseeniga, mille esitas Nietzsche rohkem kui sada aastat tagasi. Oma raamatus “Lõbus teadus” pani see läbinägelik filosoof hullumeelse hüüdma: “Ma otsin Jumalat! Ma otsin Jumalat!...Kuhu on Jumal läinud?”... Ma ütlen teile. “Jumal on surnud! Ja meie oleme ta tapnud! ... Kõige püham ja vägevam maailmas, on meie pistodade läbi verest tühjaks jooksnud.”... Siis jäi hull vait ja vaatas jälle oma publikut; ka nemad olid vait ja vaatasid hämmingus üksteist. Lõpus viskas ta oma laterna põrandale, nii et see purunes kildudeks ja kustus ... “Ma olen tulnud liiga vara,” ütles ta siis, “minu aeg ei ole veel tulnud. See suursündmus on ikka veel tulemas ega ole veel jõudnud inimeste kõrvu.”[1]

Täna, sada aastat hiljem, võime me kinnitada, et see “suursündmus” on jõudnud enamike kaasaegsete inimeste kõrvu, kelle jaoks pole “Jumal” midagi rohkemat kui üks tühipaljas sõna. Võiks öelda, et tänapäeval valitseb “religioosne kirjaoskamatus”, ignorantsus isegi meie usu põhiideede suhtes.[2]

Mõned on küsinud, et kas laps, kes ei tunne sõna “aitäh”, saab kunagi olla tänulik, sest keel mitte üksnes ei väljenda, mida ma mõtlen, vaid ka sisaldab seda. Igal juhul määratleb see seda sügavalt. Seda võib näha, kui vaadelda erinevaid keeli.

Rääkida hiina või prantsuse keelt, ei tähenda lihtsalt ühe sõna vahetamist teise vastu, vaid teiste mentaalsete struktuuride olemasolu ja maailma nägemist vastavalt iga paiga olukorrale. Näiteks on mõnedel Siberi hõimudel sõna “lumi” kohta väga palju erinevaid sõnu (olenevalt sellest, kas see on valge või hall, kõva

või pehme, värskel või vana), samas kui Araabia riikides on neil terve rida vasteid sõnale “hobune”. Seda meeles hoides võib mõista Karl V ütlust: “Ma olen nii palju kordi inimene, kuivõrd palju keeli ma räägin.”

Mis puutub religiooni, siis võime kokkuvõtteks öelda: kui ma elan sekulariseerunud maailmas ja mul pole usu keelest halli aimugi, siis on inimlikult võimatu kristlaseks saada.

I. Hetkeolukord

Kui me tahame usust rääkida, peame me meeles pidama meid ümbritsevat keskkonda. Me peame teadma tänapäeva meeste ja naiste tundeid – ühes nende kahtluste ja kimbatustega –, mis on meie endi tunded, kahtlused ja kimbatused.

1. Postmodernismi ajastu

Üldiselt on meil palju iidoleid, näiteks nagu tervis, “kehakultus”, ilu, edu, raha või sport; kõik need võivad saada teatud olukordades uue religiooni tunnused. Chesterton on öelnud: “Kui inimesed lõpetavad Jumalasse uskumise, siis ei ole nii, et nad ei usu mitte midagi – nad usuvad kõike.” Ja tõesti, mõnikord tundub, et ükskõik mis on usutavam kui kristlik tõde. Minu õpilased õigus- ja keemiateaduskondadest räägivad heatahtlikult Kristuse “reinkarnatsioonist” (mis toimus 2000 aastat tagasi). Paistab, et sõna “reinkarnatsioon” on neile palju tuttavam kui “inkarnatsioon”. See võib viidata budismi ja hinduismi mõjule Läänes. Miks tunnevad nad selle suhtes nii tugevat tõmmet? Tundub, et on igatsus eksootilise ja “liberaalse”, millegi “religioon *a la carte*’i” sarnase järele. Ei otsita tõde, vaid seda, mis mulle meeldib, mis

mulle sobib: natuke Buddhat, natuke Šivat, natuke Naatsareti Jeesust.

Möödunud aegadel peeti elu protsessiks. Tänapäeval aga peetakse elu turismiks: ei ole pidevust, üksnes pidevusetus; me reisime ilma kindlaksmääratud suunata. Tee peal nähtud autol seisnud silt ütleb kõik: “Ma ei tea, kuhu ma lähen, kuid ma tahan jõuda sinna kiiresti”. Uuemas kirjanduses loeme me “kaasaegsest selgusetusest” ja “olevikulisest kaosest”.

“Kaasaegne inimene on mustlane,” on teine, mida öeldakse, ja öeldakse õigusega. Tal ei ole kodu: tal võib olla maja oma ihulike vajaduste jaoks, kuid mitte oma hinge tarvis. Puudu on turvalisusest ja suundumusest ning liiga palju on üksildust. Seega pole ime, et õnne otsitakse vahetutest naudingutest või ehk aplausist. Kui inimest ei armastata, tahab ta vähemalt olla kiidetud.

Võib-olla oleme me kõik harjunud mitte mõtlema või vähemalt asju mitte lõpuni läbi mõtlema. See on see, mida kutsutakse *nõrgaks mõtlemiseks*. Me elame ajal, kus meil on paremad vahendid kui kunagi varem, ent eesmärgid on olnud üsna hägused.

Samas võime me avastada tõelise “nälja sisemise maailma järele” nii kirjanduses kui kunstis, muusikas ja ka filmides. Üha rohkem inimesi otsivad mõnd vaikuse ja kontemplatsiooni kogemust. Samas on nad pettunud kristluses, millest mõeldakse – paljudes keskkondades –, et see pole muud kui range “bürokraatlik institutsioon” oma ettekirjutuste ja karistustega.

Teised põgenevad Kiriku eest vastupidistel põhustel: kristlik jutlustamine näib neile liiga “pealiskaudne”, liiga “kerge”, ilma tugeva aluse ja karmide nõueteta.

Need inimesed ei otsi seda, mis on “liberaalne”, vaid mis “sisendab kindlustunnet”. Nad tahavad, et neile öeldaks absoluutse kindlusega, milline on tee lunastuseni ja et teine inimene nende eest mõtleks ja otsustaks. Siit leiame suure turu sektidele.[3]

Me elame multikultuursetes ühiskondades, kus me võime jälgida samaaegselt aset leidmas kõige vastuolulisemat fenomeni. On neid, kes püüavad kõike, mis meiega ja maailmas toimub, kokku võtta ühe sõnaga: *postmodernism*. See termin osutab muutuvale olukorrale: aeg, mis tuleb pärast modernismi ja enne uut ajastut, mida me veel ei tea (*New Age*'i järgijad on selle nime omastanud: nende sõnul oleme me juba selles uues ajastus, kuid – nagu mina seda näen – on see vale: nad on lihtsalt “postmodernistlikud”).

Postmodernism on piiratud ajastu, mis näitab modernismi läbikukkumist. Seda võib võrrelda sõjajärgse perioodiga – keeruline aeg pärast sõda –, mis on ettevalmistus millekski uueks. Ja seda võib ühtlasi võrrelda ka operatsioonijärgse perioodiga, mil inimene kosub pärast operatsiooni, enne kui ta oma tavaliste tegevuste juurde naaseb.

Tõepoolest näib, et me elame läbi muutuste perioodi: me siseneme inimkonna uude ajajärku. Ja uued asjad nõuavad uusi lähenemisi kõnes ja tegevuses.

2. Hoiak kultuurimuutuste suhtes

Kuidas peaksime me selles murrangus usust rääkima? Esmalt saavad meid aidata mõned refleksioonid Romano Guardinilt. Need ei ole kaotanud kübetki oma väärtusest. Oma *Kirjades Como järve*

äärest, rääkis see suur kristlik kirjanik oma murest kaasaegse maailma suhtes. Näiteks osutab ta meie tehiskule eluviisile; ta kirjutab manipulatsioonidest, millele me igapäevaselt avatud oleme, ta tegeleb traditsiooniliste väärtuste puudumistega ja selle ereda valgusega, mis tuleb meile psühhoanalüüsist... Olles kirjeldanud kaheksas pikas kirjas tõeliselt meeletu panoraami, muudab ta raamatu lõpus ootamatult oma hoiakut. Üheksandas ja viimases kirjas lõpetab ta “täieliku jah’iga” sellele maailmale, milles elamine on olnud tema saatus. Ta selgitab üllatunud lugejale, et see on just täpselt see, mida palub Jumal igaühelt meist. Kultuuriline muutus, mille tunnustajaks me oleme, ei peaks viima kristlasi üldisesse kimbatusse. [4] See ei ole õige, et kõikjal, kuhu me vaatame, näeme me murelikke inimesi, kes igatsevad möödunud aegu. Sest see on Jumal ise, kes

tegutseb kõigis muutustes. Me peame olema valmis kuulama ja lubama Tallennast kujundada.[5]

Kes iganes tahab mõjutada praeguseid aegu, peab armastama seda maailma, milles me elame. Ta ei tohi vaadata nostalgiliselt või allaheitlikult minevikku, vaid peaks omaks võtma positiivse hoiaku käesoleva ajaloolise momendi suhtes. Ta peab aktsepteerima uusi tingimusi, mis toovad endaga rõõme ja muresid ning tervikliku eluviisi. “Kogu maailma ajaloos on vaid üks tähtis tund – see praegune,” ütleb Bonhoeffer. “Kes põgeneb olevikust, põgeneb Jumala tunni eest.”[6]

Tänapäeval näeb inimene erinevaid sündmusi maailmas sellisel viisil, mis erineb eelmiste põlvkondade omast ja ka reageerib teistsuguste tunnetega. Just sel põhjusel on nii oluline osata kuulata.[7] Head teoloog loeb sama palju

Evangeeliumit kui ta loeb ajalehte, sirvib ajakirju või interneti lehekülgi, näidates üles huvi ja sümpaatiat meie maailma vastu.[8] Ja ta teab, et teda ümbritsevate meeste ja naiste südamed ning meeled on need, kus ta võib leida Jumala palju elavamal kujul, kui teooriates ja mõtisklustes.

Mentaliteedimuutused kutsuvad meid väljendama oma tundeid varasemast erinevas vormis.[9] Selles osas on öelnud üks kirjanik: “Ma ei ole valmis kohandama oma peamisi ideid, ükskõik kuidas ajad ka muutuks. Kuid ma olen valmis asetama kõik välised formulatsioonid oma ajaga samale tasemele, lihtsalt armastusest, mis mul on oma ideede ning oma vendade vastu, sest kui ma räägin surnud keeles või aegunud fookusega, siis mataksin ma oma ideed ega oleks võimeline kellegagi suhtlema.”[10]

II. Kõneleja iseloom

Jumalast rääkides ei ole oluline meeles pidada mitte üksnes keskkonda, millest me end leiame. Väga palju sõltub kõneleja iseloomust: sest, kui me räägime, siis me mitte üksnes ei vahenda midagi; eelkõige me väljendame iseennast. Keel on “meie vaimu peegel.”^[11]

On olemas ka mitte-verbaalne keel, mis käib koos meie sõnadega või asendab neid. See on õhkkond, mille me endi ümber loome, tavaliselt väga väikeste asjade kaudu, nagu näiteks südamliku naeratuse või väärtustava pilguga. Kui inimkehas puuduvad oligoelemendid, siis ehkki need on väga väikesed, võib inimene nende puudumisel tõsiselt haigestuda ja surra. Analoogiliselt võime me rääkida “oligoelementidest” teatud keskkonnas, milleks on need väikesed detailid – mida on raske määratleda ja kindlasti võimatu

nõuda – mis võivad panna teisi end vabalt, armastatuna ja hinnatuna tundma.

1. Olla ja näida

Me peaksime mõningaid kaasaegseid kommunikatsiooniteooriaid tõsisemalt võtma (mis, muide, väljendavad üksnes ilmselgeid tõdesid). Need teooriad tuletavad meile meelde, et inimesed ütlevad meile rohkem selle kaudu, kes nad on, kui selle kaudu, mida nad ütlevad. Mõned teooriad ütlevad isegi, et 80% või 90% sellest, mida me kommunikeerime, väljendub mitte-verbaalses vormis.

Veel enam, me edastame teadvustatult üksnes väikest osa kogu informatsioonist ja kõik muu teadvustamatult: väljanägemise, näoilmete, käte kasutamise ja teiste žestide, hääletooni ja kogu kehakeele kaudu. Keha paljastab meie siseelu,

see “tõlgib” emotsioonid ja püüdlused, huvid ja pettused, suuremeelsuse ja ahastuse, viha ja meelega; armastust, palumist, allaandmist ja võitu; see petab harva. Püha Augustinus räägib “kõikidele rahvastele loomupärasest keelest.”[12]

Teised tajuvad sõnumit teadvuslikul viisil samuti üksnes osaliselt ja saavad rohkem teada teadvustamatult. Minu mälu on sööbinud üks kindel situatsioon, mis tõestab seda väga selgelt. Kui ma töötasin ühes institutsioonis, kus ma hoolitsesin haigete ja üksildaste inimeste eest, sisenes ühel päeval patsiendi tuppa keegi vastutav isik, kes rääkis väga lahkelt ja jagas talle kõiksuguseid hellitusi. Kuid kui see inimene ruumist lahkus, tunnistas patsient, et ta oli tundnud selle inimese suhtes tugevat vastumeelsust. Miks? Oma sealse töö tõttu olin ma õppinud, et see visiidi

teinud inimene pigem põlgas seda patsienti. Ta püüdis seda varjata, kuid see väljendus teadvustamatult. Ja patsient – nagu oligi oodata – oli sellest täiesti teadlik.

See tähendab, et ei piisa naeratamisest ja meeldiva mulje jätmisest. Kui me tahame puudutada teiste südameid, siis peame me esmalt muutma omaenda südant. Kõige tähtsamad õppetunnid annab lihtsalt küpse ja armastava inimese kohaolek. Muistses Hiinas ja Indias oli kõige hinnatum mees see, kel olid silmapaistvad vaimsed omadused. Ta ei andnud edasi mitte üksnes teadmisi, vaid ka sügavalt inimlikke hoiakuid. Need, kes temaga kohtusid, soovisid muutuda ja paremaks saada – ja nad kaotasid hirmu olla teistsugune.

On väga oluline mõista, eriti meie päevil, et usk on väga inimlik ja väga inimlikustav; usk loob õhustiku,

milles tunnevad kõik end vabalt, armastades seda, kui neilt palutakse anda parim, mis neil on. See tõde väljendub paljude suurkujude elus, alates püha apostel Johannesest, Kalkutta ema Teresa ja püha Josemaría Escriváni.

2. Kristlase identiteet ja ehedus

Selleks, et Jumalast mõjusalt rääkida, on vaja selget kristlikku identiteeti. Võib-olla kõlab meie keel mõnikord läägelt, sest me ei ole veel piisavalt veendunud usu ilus ja selles suures aardes, mis meil on ning me laseme üldisel atmosfääril eneses kergesti võimust võtta.

Kuid valgus tuleb enne pimedust ning meie Jumal on igavesti Uus. Mitte et inimesed arvaksid originaalse kristluse “vanamoodsaks” muutunud olevat; see on see n-ö kodanlik kristlus, mis

neid eemale tõukab. “Kuid see kodanlik kristlus ei ole tõeline kristlus,” hoiatab Congar. “See on üksnes kristluse inkarnatsioon kodanlikku ühiskonda.”[13] See fakt võimaldab meile selles, mis puutub Jumalast rääkimisse, teatud määral optimismi ja lootust.

Kristlane ei pea olema täiuslik, kuid ta peab olema ehe. Inimesed saavad aru, kas keegi on selles, millest ta räägib, veendunud või mitte. Ühed ja samad sõnad – näiteks, et Jumal on Armastus – võivad kõlada triviaalselt või erakordselt olenevalt sellest, mil viisil need on öeldud. “See viis oleneb inimese olemuse sügavikest, kust need alguse saavad, ilma et tahe oleks võimeline midagi tegema. Ja imekauni ühildumise kaudu saavutab see kuulaja sees samasugused sügavused.”[14] Kui keegi kõneleb tulenevalt rõõmust, et ta on leidnud Jumala oma südame sügavustes, võib ta olla võimeline

teisi oma sõna jõuga liigutama. Ta ei pea olema suurepärane kõnekunstnik. Ta peab lihtsalt kõnelema sellise inimese autoriteediga, kes elab – või püüab praktiseerida – seda, mida ta räägib. Ta annab edasi midagi oma eksistentsi keskmest, kasutamata kindlaksmääratud fraase või igavaid sõnastusi.

Inimesed võtavad üle, justkui osmoosi kaudu, nende inimeste hoiakuid ja käitumisviise, kes neid ümbritsevad. Ja nii võib kogu kristlik tegevus olla kutse avada end Jumalale, olenemata sellest, kas see toimub otseses suhtes usuga või mitte. Kuid see võib ka teisi šokeerida ja siis kaotavad sõnad oma tõelise tähenduse. Edith Stein tunnistab, et ta kaotas oma juudiusu, kui ta mõistis väikese tüdrukuna, et tema vanemate vendade jaoks oli paasapühade tähistamine üksnes

näitemäng ja nad ei uskunud seda, mida nad ütlesid.

3. Selgus

Kristlane ei ole ennekõike “vaga” inimene. Pigem on ta õnnelik inimene, sest ta on leidnud oma eksistentsi mõtte. Just sellepärast on ta võimeline teistele edasi andma armastust elu vastu, mis on nii nakkav nagu ahastuski.

Tavaliselt ei ole see pöörane rööm, vaid rahulik selgus, mis on nõndanimetatud “elu piinade” valu omaksvõtmise vili. Teisi on vaja veenda – peitmata omi raskusi –, et elus ei ole ükski kogemus asjatu. Me saame alati küpsuses kasvada, isegi kui me oma rajalt maha veereme, kõrbes ära eksime või tormi küttesse jääme. Gertrud von Le Fort ütleb, et imed ei ole mitte üksnes päikselises päevas, vaid need võivad olla ka pimedas öös. “On olemas teatud

lilled, mis õitsevad üksnes kõrbes; tähed, mida võib näha üksnes väljaspool hoonestatud ala. Teatud kogemusi Jumala armastusest saab tunda üksnes siis, kui me leiame end olevat täielikult mahajäetud, peaaegu meeleheite äärel.”[15]

Kuidas saab keegi, keda pole kurbus kunagi vaevanud, mõista ja lohutada? On inimesi, kes olles väga palju kannatanud, on muutunud väga mõistvateks, südamlikeks, vastuvõtlikeks ja väga tundlikeks teiste inimeste kurvastuste suhtes. Ühe sõnaga: nad on õppinud armastama.

4. Armastus ja usaldus

Armastus stimuleerib seda, mis on inimeses parim. Lahkes ja vastuvõtlikus õhkkonnas edendatakse suuri ideaale. Lapse jaoks, näiteks, on tähtsam see, et ta kasvaks eheda armastuse

atmosfääris ilma otseste viideteta religioonile, kui “vagas” keskkonnas, mis on pelgalt formaalne ja kiindumusetu. Kui armastust ei ole, siis on puudu tervisliku arengu põhitingimused. Rauda ei saa külmana vormida, kuid kui seda kuumutada, saab sellele õrnalt kuju anda.

Lapsed peaksid avastama armastuse Jumala vastu oma vanemate kaudu. [16] See nõuab “tegude keelt”; elamist oma sõnumi vääriliselt. Otsustavaks ei ole mitte õppetundide andmine ja katekismuse õpetamine. See tuleb hiljem. Kuid enne seda, palju varem, on vaja harida maad, et seeme võiks juurduda.

Oma elu esimestel aastatel teeb iga laps põhjapaneva avastuse, mis on tema iseloomu jaoks elulise tähtsusega: kas “ma olen tähtis, ma olen mõistetud ja armastatud” või “ma olen tüliks ees, ma olen tüütu”.

Iga üks peab mingil viisil avastama selle kogemuse armastusest, mida Jesaja meile edasi annab: “Et sa mu silmis oled kaunis ja auline ja et ma armastan sind: vaata, ma olen märkinud su oma peopesadesse.”[17]

Kui selline kogemus puudub, siis võib juhtuda, et inimene ei saa kunagi olema võimeline looma püsivaid suhteid või tõsiselt töötama. Ja mis peamine, ta leiab, et on tõeliselt keeruline uskuda tõeliselt Jumala armastusse: uskuda, et Jumal on Isa, kes mõistab ja andestab, ning et ta on oma poja heaolu pärast õiglaselt nõudlik.[18] “Iga mehe ja naise allakäigu lugu räägib meile imelisest ja väärtuslikust, kõige unikaalsemast lapsest, kel on palju väärtuslikke omadusi, kuid kes ei taju enam enese väärtust.”[19] Hiljem on väga raske seda Jumala armastusest rääkimise kaudu parandada... Keegi on õigusega öelnud: “Sinu teod teevad nii suurt

lärmi, et ma ei kuule, mida sa räägid.”

Paljud inimesed ei ole olnud võimelised seda “algupärast enesekindlust” arendama. Ja kuna neil ei ole seda, siis liiguvad nad “algupärase ahastuse” atmosfääri. Nad ei taha Jumalast midagi kuulda; neil kujuneb välja hirmutunne ja isegi õud kristluse suhtes. Seda sellepärast, et nende jaoks on Jumal üksnes karm kohtunik, kes karistab ja hukka mõistab, isegi meelevaldselt. Nad ei ole avastanud, et Jumal on Armastus, kes annab ennast ja kes on meie õnnest rohkem huvitatud kui meie ise.

Seepärast on nii oluline teiste võimetesse uskuda ja panna neid endid neist aru saama. Mõnikord on üsna jahmatav näha, kui palju inimesed muutuvad, kui me kohtleme neid nagu nad oleksid juba need, kes nad võiksid olla. Paljud

mehed ja naised teavad, kuidas innustada vaikse ja diskreetse imetluse kaudu teisi paremad olema. Nad sisendavad neisse teatud enesekindlust, et neis on palju head ja ilusat, mida neid on julgustatud ja aidatud kannatlikkuse ja püsivusega arendama.

Kui keegi teab, et ta on armastatud, siis tekib tal teise suhtes rõõmus kindlus ja ta hakkab end avama suuremale intiimsusele. Usu edasiandmine algab – igal tasemel – mitte-verbaalsest keelest. See on kiindumuse, mõistmise ja eheda sõpruse keel.

III. Rääkides usust

Kui ma kedagi hästi tunnen, siis tean ma ka tema kogemusi, tema valu, tema lootusi. Ja kui see teadmine on vastastikune, siis teab ka teine, mida ma olen läbi elanud, mis paneb mind kannatama ning mis annab mulle

lootust. Sõprus ei ole kunagi ühepoolne. Vastastikuse mõistmise õhkkonnas on lihtsam ükskõik millest rääkida, sh ka usust.

1. Ühine otsing

Paljudel inimestel on kindel kristlik identiteet, ent sellegipoolest ei õnnestu neil kedagi veenda.

Tänapäeval on nii, et kui keegi on mingisuguses tões liiga kindel, siis ei võta keegi seda põhimõtteliselt vastu. “Suuri narratiive” nagu ka “lõpliku tõe esindajaid” on kalduvus eemale tõugata, sest me teame väga selgelt, et keegi ei saa kõike teada.

Kuuldakse, et on vaja ikka “alt”, mitte “ülevalt” jutlustada – mitte kantslist, “ignorantseid vaeseid” õpetada.

Tegelikult ei ole selleine käitumisviis enam efektiivne ja võib-olla ei ole kunagi olnudki.

Meenuvad paavst Johannes Paulus II sõnad Vatikani II kirikukogu ajal.

Ühel kirikukogu täiskogu istungil palus tollal veel noor piiskop Wojtyła luba rääkida ja kritiseeris ootamatult teravalt üht olulisemat dokumenti, mis oli esitatud. Ta seletas, et see projekt olevat sobilik üksnes paberikorvi viskamiseks. Ta tõi välja järgmised põhjused: “Selles esitatud tekstis õpetab Kirik maailma. Ta paneb end sellisesse positsiooni nagu ta oleks maailmast kõrgem, veendunud, et tema käes on tõde ja nõudes, et maailm sellele kuuletuks.” Kuid selline käitumine võib väljendada ülimat ülbust. “Kirik ei tohiks juhendada maailma võimupositsioonist, vaid peab otsima tõde ja autentseid lahendusi inimelu rasketele probleemidele koos maailmaga.”^[20] See, mil viisil usku esitatakse, ei tohiks teiste jaoks kunagi takistuseks saada.

2. Kõigilt õppides

Meie päevil ei ole atraktiivne mitte kindlus vaid siirus: parem on tuua omaenda põhjendusi sellele, miks me veendunult usume ja samas rääkida ka sellega seotud kahtlustest ja küsimustest.[21] Tegelikult seisneb asi teise inimese poolt olemises ja püüdluses temaga koos tõe leida. Ma saan talle kindlasti palju anda, kui mul on usku; kuid teised võivad ka mulle palju õpetada.

Püha Toomas nendib, et iga inimene, ükskõik kui ekslikud tema veendumused ka ei oleks, omab mingil viisil tõe: On võimalik leida head ilma halvata, aga ei ole võimalik leida halba ilma heata.[22] Seega ei pea me edasi andma mitte üksnes tõe, mida me Jumala armust õppinud oleme, vaid me oleme ka kutsutud sellesse üha enam süüvima ning seda otsima kust iganes seda võib leida – st kõikjalt. Näiteks on

väga rikastav kõneleda juutide või moslemitega, sest seeläbi avanevad alati uued silmapiirid. Tõde, pole tähtis, kes seda ütleb, saab tulla üksnes Jumalast.[23]

Kuna me, kristlased, ei hooma täielikult oma usu kõiki rikkusi, saame me (ja peaksime) teiste abil edasi liikuma. Tõde ei omata kunagi täiel määral. Lõppude lõpuks, tõde ei ole “miski”, vaid “keegi”: see on Kristus. See ei ole õpetus, mida me omame, vaid Isik, kellel me laseme ennast omada. See on protsess, millel ei ole lõppu – järkjärguline “vallutamine”.

3. Inimese vajaduste ja soovide tõsiselt võtmine

Me võime endilt küsida: miks see või teine ideoloogia nii paljusid inimesi ligi tõmbab? Tavaliselt näitavad need meie kaasaegsete sügavamaid soove ja vajadusi (mis on ka meie soovid ja

vajadused). Reinkarnatsiooniteooria, näiteks, kuulutab lootust tulevasse ellu; transtsendentaalne meditatsioon õpetab, kuidas inimene võib end eraldada välistest ja sisemistest häältest; ja skinheadid või punkarid 1980ndatel (ja 1990ndatel) aastatel, gootid 1990ndatel (ja 2000ndatel) aastatel ning tänapäeva räpparid, pakuvad solidaarsust – rühma kuulumise tunnet – mida paljud noored oma perekonnast ei leida.

Sellegipoolest pakub usk vastuseid, mis on palju sügavamad ja julgustavamad. See ütleb meile, et me – ja eriti kristlased – oleme kõik vennad, kutsutud koos eluteed käima. Me ei ole kunagi üksi. Kui me räägime Jumalaga palves – mida me saame teha päeva igal hetkel – ei eralda me endid teistest, vaid saame ühendatud Temaga, kes armastab meid selles maailmas kõige rohkem

ja kes on valmistanud meie jaoks elu igaveses õnnes.

Kui meil õnnestub esitada seda jumalikku müsteeriumi armastuse võtmes, siis on lihtsam tänapäeva inimeses huvi äratada. Seda on proovitud arvestatav hulk kordi.[24] Kristlik Jumal on Armastuse Jumal, sest ta ei ole korruga mitte ainult Üks; Ta on samal ajal Kolm. Kuna armastus koosneb seostest “sinaga” – andmise ja saamisega –, siis “üksik” Jumal (vaid üks isik) ei saa olla armastus. Keda saaks ta kogu igaviku armastada? Üksikut Jumalat, kes tunneb ja armastab iseennast, võib pidada väga häirivaks olendiks.

Jumal, kes on Üks ja Kolm, on tõesti Armastuse Jumal. Tema olemuses avastame me elu kui vastastikuse kingituse ja pühendumise. Isa annab kogu oma armastuse Pojale; Teda on kutsutud “Suureks Armastajaks”. Poeg võtab armastuse vastu ja annab

selle tagasi Isale; Tema on see, kes ei ütle Armastusele kunagi “ei”. Püha Vaim on armastus nende kahe vahel; või “*con-dilectus*” [kaas-armastatu], nagu sõnastab selle Hugo püha Victor: kuulutades avatud armastust, millesse on kaasatud veel üks, millesse ka meie kaasatud oleme.[25]

“Olla maailmas tähendab olla Jumala poolt armastatud,” ütleb Gabriel Marcel. Seepärast saab usklik tunda end kaitstult ja turvaliselt. Ta võib kogeda oma sügavaimate soovide täitumist.

4. Keskendumine peamisele

Usust rääkides on oluline jääda peamise juurde: Jumala suur armastus meie vastu, Kristuse põnev elu, Püha Vaimu salapärase tegutsemine meie meeltes ja südames... Me peame tagasi lükkama selle, mida teevad need, kes soovivad kristluse jõudu ära võtta: nad

taandavad usu moraalsusele ja moraalsuse omakorda kuuendale käsule. Igal juhul on oluline väga selgeks teha, et Kirik on armastuse poolt. Ja selleks, et kaitsta armastust, ütleb ta “ei” kõigile seksuaalsuse deformatsioonidele.

Benedictus XVI on otsustanud järgida sama joont. Pärast 5. Ülemaailmset Perekondade Kohtumist Valencias andis ta intervjuu Vatikani raadiole. Temalt küsiti: “Püha Isa, Te ei kõnelenud Valencias ei abordist, eutanaasiast ega samasooliste abieludest. Kas see oli taotluslik?” Ja paavst vastas: “Muidugi et oli...Kui on nii vähe aega, siis ei saa kohe negatiivsete asjadega alustada. Me peame esmalt teadma, mis on see, mida me tahame öelda, eks? Ja kristlus...ei ole keeldude pundar, vaid positiivne võimalus. Väga oluline on seda taas näha, sest tänapäeval on see arusaam praktiliselt haihtunud. Palju öeldakse

selle kohta, mis ei ole lubatud ja nüüd tuleb meil öelda: “Meil on positiivne idee, mida me tahame esitleda.” Kõigepealt, tähtis on rõhutada, mida me tahame.”[26]

5. Selge ja lihtne keel

Kölnis õppides, pidin ma kord valmistama pika ja keerulise uurimuse ülikooli seminari jaoks. Enne, kui ma selle õppejõule andsin, näitasin ma seda ühele vanemale kolleegile, kes luges seda huviga. Hiljem andis ta mulle sõbraliku nõuande, mida ma ei ole kunagi unustanud: “See on hea,” ütles ta, “aga kui sa tahad head hinnet saada, siis pead sa ütlema sedasama, ent palju keerulisemalt.”

Sellised me oleme. Me mõtleme vahel, et see, mis on keeruline, näitab intelligentsi ja me unustame, et Jumal – kõrgeim tõde – on seejuures täielikult lihtne. Usu keel räägib

sõnuseletamatutest reaalistest lihtsalt viisil. “Ma tahaksin rääkida pigem viis sõna oma mõistusega, et ka teisi õpetada, kui kümme tuhat sõna keeltega,” ütleb püha Paulus. [27]

Selleks, et Püha Kolmainsuse müsteeriumi meile arusaadavamaks teha, võib kasutada võrkujusid (me leiame lihtsates võrdumites rohkem tõde kui suursugustes mõistetes). Üks enim kasutatud võrdkuju on päike, selle valgus ja soojus; või purskkaevu, jõe ja mere oma – võrdlus, mida hindasid Kreeka Isad väga (kuna kirikuisad kasutavad väga sageli võrdpilte, siis on nende teoloogia alati kaasaegne).[28] Võib rääkida ka lugusid, kasutada tsitaate kirjandusest või isegi näiteid filmidest. Vatikani II kirikukogu ajal kutsuti eksperte üles arusaadavas keeles rääkima: Heitkem siis – sõnumi kuulutamises – kõrvale veretu ja kuiv keel, kontseptualistlike

jaatuste liialdatud lahkamine, et kasutada hoopis elavamad ja konkreetsemad keelt, kooskõlas Piibli ja muistsete kirikuisadega.

Loobugem kõikist üleliigsetest sekundaarsetest argumentidest ühes kõigega, mis on paljas uudishimu... Kõnetada kedagi arusaamatus, raskesti mõistetavas diskursuses ... on teatud viisil solvav ning lugupidamatu nii tõe kui ka inimese vastu, kel on õigus neid mõista.[29]

Kui keegi ei saa aru, mida teine inimene ütleb, siis ei saa ta väljendada oma kahtlusi, ta ei saa ise vabalt uurida. Ta peab sõltuma teisest inimesest ja võib olla tema poolt kergesti manipuleeritud.

6. Eksistentsiaalne keel

Samamoodi on sel teisel inimesel õigus teada kogu tõe. Kui me varjame üht osa usust, siis loome me segaduse atmosfääri ja meist ei ole

tegelikult teisele abi. Daniélou ütleb nii selgelt: “Põhitingimus siiraks dialoogiks mitte kristlasega on öelda: “Ma olen kohustatud sulle ütlema, et ühel päeval kohtud sa Kolmainsusega.”[30]

Me peame selgitama teistele oma usku nii täielikult ja nii selgelt kui me saame.[31] Tegelikult areneb sel viisil siirus kõigis inimsuhetes: me tahame, et teised saaksid tundma meie identiteeti, mis tähendab meie puhul kristlikku identiteeti. See teine inimene tahab teada, kes ma olen. Kui me ei räägi ettevaatlikult kõigist usu aspektidest, siis ei saa see inimene meid vastu võtta sellistena nagu me tegelikult oleme. Meie suhe muutub üha pealiskaudsemaks, valmistab üha rohkem pettumust ja – varem või hiljem – laguneb.

Kuid me ei soovi teistele üksnes omaenda eluprogrammist teada anda. Me soovime julgustada teisi

olema Kristuse särava kuju poolt armastatud ja vallutatud.

See on koht, kus väljendub usu keele eksistentsiaalne ja dünaamiline iseloom, mis kutsub teisi vähehaaval sisenema kristlikkusse ellu, mis on dialoog ja intiimne vastavus armastusele ning samal ajal suur seiklus, “ususeiklus”.

Lõppsõna

Uskuda Jumalat tähendab kõndida koos Jeesus Kristusega – kesk kõiki neid võitlusi, mis meile ette võivad tulla – Isa maja poole.[32] Kuid selle jaoks pole pingutusest suurt kasu ja jutlustest veel vähem. Meie keel on väga piiratud. Usk on kingitus Jumalalt ja niisamuti selle areng. Me saame kutsuda teisi seda paluma, alandlikult ülevalt poolt, koos meiega. Jumalast rääkimise mõte on meie jaoks juhatada kõiki Jumalaga rääkima. Isegi Nietzsche, kes võitles

kristluse vastu mitmed kümnendeid,
komponeeris oma elu lõpus
muljetavaldava poemi “Tundmatule
Jumalale”, mida võib pidada tõeliseks
palveks:

“Tule tagasi, kõigi oma piinadega!

Oh tule tagasi, viimse üksildase
juurde!

Kõik mu pisarate ojad

suubuvad sinu poole

ja mu südame viimne leek –

põleb su poole üles!

Oh, tule tagasi, Mu tundmatu Jumal!

Mu valu! Mu viimne... õnn!”[33]

.....

[1] F. Nietzsche. *Lõbus teadus* (1887).
Palma de Mallorca 1984, nr 255

[2] Vrd J. Flynn'I avaldatud statistika. *Religioosne kirjaoskamatus*. Zenit, 03.05.2007

[3] Vrd M. Guerra. *Historia de las religiones*, Pamplona 1980, vol 3

[4] Vrd Vatikani II kirikukogu. Pastoraalne konstitutsioon *Gaudium et Spes* (=GS), nr 4

[5] R. Guardini. *Cartas del lago de Como*. San Sebastian 1957

[6] D. Bonhoeffer. *Predigten, Auslegungen, Meditationen* I. 1984, lk 196-202

[7] Vrd Y. Congar. *Situación y tareas de la teología de hoy*. Salamanca 1970

[8] Kirikukogu muutis tavapäraseid teoloogilisi mõtteviise ja hakkas vaatama tänapäeva maailma ühes selle tasakaalutuse, hirmude ja lootustega; avas end aja märkidele. "Jumala rahvas usub, et seda juhib

Issanda Vaim, kes täidab maa. Sellest usust motiveerituna teeb ta tööd, et mõtestada lahti autentseid märke Jumala kohalolust ning sündmuste, vajaduste ja igatsuste eesmärke, milles selles Rahval on ühes teiste meie ajastu inimestega oma osa. Sest usk heidab kõigele uue valguse, kuulutab Jumala plaani inimese totaalset kutsumusest ja juhib nii mõistuse lahendusteni, mis on täielikult inimlikud.” GS, 11 ja 44; vrd 4–10. Vrd Johannes XXIII. Apostellik konstitutsioon *Humanae salutis* (25.12.1961), milles paavst toetas Vatikani II kirikukogu. Vaata ka: entsüklika *Pacem in terris*, 39

[9] Vrd II Vatikani kirikukogu. Dekreet *Unitas redintegratio*, 6

[10] J.L. Martín Descalzo. *Razones para la alegría*. Madrid 1988, lk 42

[11] Vrd E. Schockenhoff. *Zur Lüge verdammt*. Freiburg 2000, lk 73

[12] “Verbis naturalibus onmium gentium.” Püha Augustinus. *Pihtimused*, I, 8, 3. Samas on tunnete väljendamine kultuuriti moduleeritud. Olla võimeline mõistma žesti, pilgu või naeratuse tähendust viitab sellele, et inimene on osa mingist teatud kultuurist

[13] J. Daniélou. *El misterio de la historia. Un ensayo teológico*. San Sebastian 1963

[14] S. Weil. *Gravity and Grace*. New York 1952, lk 117

[15] Gertrud von Le Fort. *Unser Weg durch die Nacht, en Die Krone der Frau*. Zürich 1950, lk 90

[16] Vrd Johannes Paulus II. Apostellik ekshortatsioon *Familiaris consortio*, 14 ja 36

[17] Js 43: 1–4; 49: 15–16

[18] Samas liinis saab osaliselt seletada radikaalse feministliku teoloogia fenomeni. Miks on nii palju inimesi, kes ei taha enam rääkida “Jumal-Isast”? Päris mitmete jaoks on võimatu pöörduda Jumala kui “Isa” poole, sest neil on olnud vastumeelsed suhted omaenda isaga

[19] Vrd J. Bradshaw. *Das Kind is uns*. München 1992, lk 66

[20] M. Maliski, A. Bujak. *Juan Pablo II: historia de un hombre*. Barcelona 1982, lk 106. Mõnes olukorras peab Kirik siiski õpetama võimupositsioonilt, kuid mitte “autoritaarsel viisil”, see tähendab nii autoriteedi kui alandlikkusega

[21] Mõned pakuvad välja “narratiivset teoloogiat”, mis üritab avastada Vaimu tegevust maailmas konreetsete faktide ja sündmuste kaudu. Mõned autorid kirjeldavad iseenda elu (vrd. J. Sudbrack. *Gottes Geist ist konkret. Spiritualitat im*

christlichen Kontext. Würzburg 1999, lk 3–31), teised toovad näiteid kirjandusest või ajaloost, et illustreerida, kuidas Jumal tegutseb kõigis sündmustes (vrd V. Codina. *Creo en el Espíritu Santo*.

Pneumatología narrativa. Santander 1994, lk 11–27 ja 179 – 185).

Narratiivsest pneumatoloogiast saab mõnikord hagiograafia. Fakt, et mõned suured pühakud on pöördunud teiste pühakute elulugusid lugedes, on märkimisväärne. Näiteks Edith Stein leidis usu lugedes Avila püha Teresa “Autobiograafiat”. Hans Urs von Balthasar ja René Laurentin alustasid teiste seas teoloogiaga võttes ette pühakuid, kel on väga eriline sõnum nii oma põlvkonnale kui järgnevatele (vrd R.U. von Balthasar. *Thérèse de Lisieux. Geschichte einer Sedung*. Köln 1950. R. Laurentin. *Vie de Bernadette*. Pariis 1978. Idem. *Vie de Catherine Labouré*. Pariis 1980).

[22] “Bonum potest inveniri sine malo; seda malum nos potest inveniri sine bono”. Aquino püha Toomas. *Summa theologiae* I–II, q. 109, a.1, ad1

[23] “Omne verum, a quocumque dicatur, a Spiritu Sancto est”. *Ibid.* Vrd Idem. *De veritate*, q. 1, a.8.

[24] Vrd Benedictus XVI. Entsüklika *Deus caritas est*. 25.12.2005

[25] Vrd Püha Augustinus: “Neid on kolm: Armastaja, Armastatu ja Armastus.” *De Trinitate*, VIII, 10, 14

[26] Vrd Benedictus XVI. Inervjuu Vatikani Raadiole ja neljale Saksa telekanalile enne Saksamaale minekut. Castelgandolfo, 08.05.2006

[27] 1Kr 14: 19

[28] Need on ilmselgelt väga ebatäiuslikud kujundid, mis nõuavad edasisi selgitusi

[29] G. Philips. *Deux tendances dans la théologie contemporaine*. Nouvelle Revue Théologique (1963/3), lk 235

[30] J. Daniélou. *Mitos paganos, misterio cristiano*. Andorra 1957, lk 123

[31] Tuleb aeg, mil mõningaid “tehnilisi” mõisteid võidakse ettevaatlikult tutvustada; mõisteid nagu isik, suhe või loomus, mida kasutati siis, kui sõnastati suured dogmad. Teoloogial – nagu igal teisel teadusel – on väga konkreetne terminoloogia, mida me ei saa eirata. Paljud dogmaatilistes valemites leiduvatel sõnadel on filosoofilised tagamaad; pärast aastatepikkusi vaidlusi usu ja filosoofia vahel, said need selle konkreetseks väljenduseks, mida usk enda kohta öelda võib. Need sõnad ei moodusta niisiis mitte üksnes osa Platoni, Aristotelese või mõne teise filosoofi keelest, vaid kuuluvad usu enese

keelde. Muidugi, ilmutus on kõigi kultuuride ülene. Kuid Kristuse Hea Sõnumi edasiandmisel, kandub üle ka teatav kultuur

[32] Vrd Fl 3:20

[33] Vrd F. Nietzsche ja F. Würzbach (toim). *Das Vermächtnis Friedrich Nietzsches*. Salzburg–Leipzig 1940.

---

pdf | document generated
automatically from [https://opusdei.org/
et-ee/article/usku-edasi-andes/](https://opusdei.org/et-ee/article/usku-edasi-andes/)
(31.03.2026)